

Kerecsensólyom Globális Akcióterv

Kovács András, Nick P. Williams* & Colin A. Galbraith

*Coordinating Unit of the CMS Raptors MOU, Abu Dhabi,
United Arab Emirates, Email: nwilliams@cms.int

BEVEZETÉS

A kerecsensólyom (*Falco cherrug*) évezredek óta a legkedveltebb solymászmadarak közé tartozik, számos országban ma is jelentős szerepe van a hagyományörzésben, de kulturális és gazdasági szerepet is betölt, különösen a Perzsa-Öböl államaiban és Közép-Ázsiában. Elterjedési területe több mint nyolcvan országot ölel fel Közép-Európától Kelet-Ázsiáig és Észak-Afrikáig. Becsült világállománya 2013-ban 6100 – 14 900 költőpár volt, melynek legjelentősebb európai populációi Magyarországon és Ukrajnában találhatóak. A világállomány 93%-a Ázsiában négy állam – Kína, Kazahsztán, Mongólia és Oroszország – területén él. Két évtizedre visszanyúló adatok azt mutatják, hogy amennyiben a veszélyeztető tényezők összeadó hatását nem sikerül mérsékelni, akkor a populációfragmentumok jelentős része kritikusán megritkulhat vagy eltűnhet. Ennek követke-

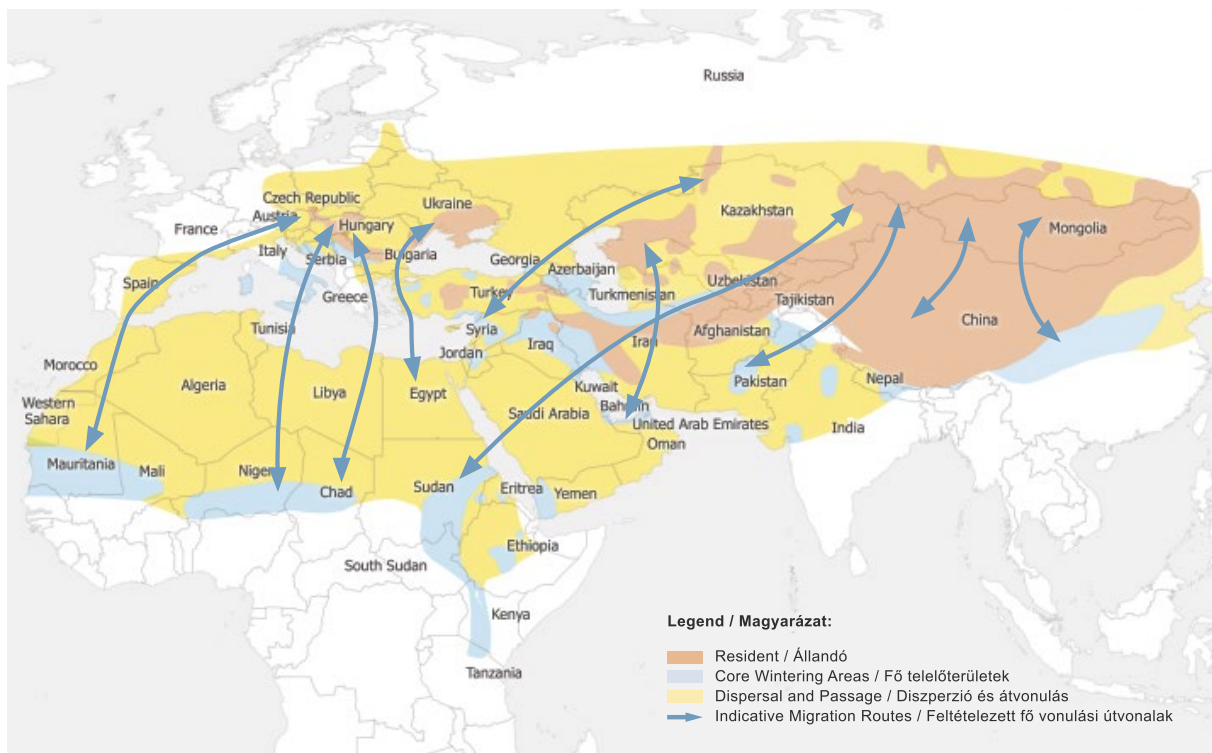
tében a vadonélő kerecsensólyom néhány évtizeden belül kipusztulhat, és a jövő generációk már nem találkozhatnak vele.

A SAKERGAP ÉS CÉLKITŰZÉSEI

A Kerecsensólyom Munkacsoport (*Saker Falcon Task Force*) létrehozásáról a Bonni Egyezmény (Egyezmény a vándorló vadonélő állatfajok védelméről, *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animal - CMS*) tagországai 2011 novemberi konferenciájukon döntöttek. Küldetése, hogy a kerecsensólyom védelme érdekében rendszeres kapcsolatot létesítsen az elterjedési terület államainak képviselői és más érdekelt felek között. Fő célja egy összehangolt, irányítási és monitoring rendszert is magába foglaló globális akcióterv kidolgozása és végrehajtása.

A csoport munkájának eredményeként a Kerecsensólyom Globális Akcióterv (*Saker Falcon Global Action Plan - SakerGAP*) 2014. augusztusban készült el háromfordulós konzultáció során, amelyben több mint ötven ország 200 szakembere vett részt. Magyarországról Bagyura János, Balázs István, Czirák Zoltán, Fidlóczky József, Horváth

1. ábra: A kerecsensólyom elterjedési területe és vonulási útvonalai (CMS Raptors MOU, 2013) / *Confirmed autumn migration routes of the Saker Falcon (CMS Raptors MOU, 2013)*

Galambokra támadó öreg kerecsensólyom (fotó: Kovács András) *Adult Saker Falcon attacking pigeons*

Márton, Papp Gábor, Prommer Mátyás, Schmidt András, Turny Zoltán és Viszló Levente járult hozzá az akcióterv sikeres kidolgozásához.

Az Akcióterv a 2015-2024 közötti, tíz éves időszakot öleli fel. A kerecsensólyom világállomány jövőjének biztosítása érdekében 5 célkitűzést határoz meg, valamint 31 tevékenységet magába foglaló, részletes természetvédelmi akciótervet tartalmaz. Átfogó célja a több mint két évtizede tartó, jelentős mértékű állománycsökkenés megállítása, életképes, önfenntartó kerecsensólyom populációk kialakítása és megőrzése, valamint a faj fenntartható hasznosításának biztosítása.

A SakerGAP konkrét célkitűzései a következők:

- A középvezetékű légvezetékek tartóoszlopain bekövetkező áramütés populációs szintű hatásának jelentős mértékű csökkentése, melynek köszönhetően stabil vagy növekvő kerecsensólyom állományok jöhetnek létre a legfontosabb közép-ázsiai és európai költőterületeken.
- Annak biztosítása, hogy a vadonélő kerecsensólyom egyedek befogása és egyéb beszerzése legális, szabályozott és fenntartható, csökkentve a kontrol nélküli feketekereskedelmet, egyidejűleg elősegítve a populációk stabilizálását és növekedését.

- Az áramütésen kívül további mortalitási tényezők (pl. másodlagos mérgezés, szélörvűművekkel és légvezetékekkel való ütközések) kerecsensólyom populációkra kifejtett jelentős hatásának csökkentése.
- A kerecsensólyom elterjedési területének és élőhelyeinek megőrzése, helyreállítása a költő- és táplálkozóterületek kedvező természetvédelmi helyzetének biztosításával, illetve megfelelő zsákmányállat populációk fenntartásával.
- Az érdekeltek SakerGAP megvalósításába történő bevonása, együttműködésük koordinálása egy adaptív keretprogram (Adaptive Management Framework) részeként.

Az akcióterv kidolgozásakor az egyik fő kérdés az volt, hogy hogyan lehet egy összetett, viszonylag gyorsan változó és jelentős ismerethiánnyal terhelt humánökológiai rendszert (értsd: az emberi tevékenységek és a kerecsensólyom világállomány közötti kölcsönhatásokat) befolyásolni? A SakerGAP ennek érdekében konkrét javaslatokat tartalmazó adaptív keretprogramot dolgozott ki, amelyet a kerecsensólyom teljes elterjedési területén alkalmazható. Ennek fő lépései a tervezés, a megvalósítás, nyomon követés, értékelés, valamint a tapasztalatok alapján megfelelő természetvédelmi kezelés alkalmazása. A keretprogram a hasznosítás és a kereskedelem fenntarthatósága érdekében biztosítékokat és határértékeket határoz meg, továbbá példákat mutat be a helyi érdekcsoportok bevonására. A kontrollálatlan, jelentős mértékű illegális befogás

kerecsensólyom populációkra kifejtett negatív hatásának csökkentése az érdekeltek megegyezése érdekében kidolgozott kompromisszumos javaslat szerint egy módon valósítható meg: szabályozott keretek között folyó, fenntartható használat bevezetésével. Ez a befogott egyedek számának folyamatos csökkentését, és a hanyatló, veszélyeztetett populációk esetében a hasznosítás minimalizálását tűzi ki célul. A fenntartható hasznosítást kizárólag gondosan megtervezett és irányított kvótarendszer alkalmazásán, a nemzetközi és a nemzeti jogszabályok harmonizációján és hatékony végrehajtásán keresztül lehet elérni.

A keretprogram úttörő javaslata a „fogyasztó és az állományt csökkentő fizet” („consumers and extractors pay”) elv. E szerint mindazon érdekeltek, akik hasznosítják, vagy tevékenységükkel közvetlen, vagy közvetett módon negatívan befolyásolják a kerecsensólyom populációkat, járuljanak hozzá a védelem és helyreállítás költségeihez a faj költőterületein és vonulási útvonalain egyaránt.

KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

A megvalósítás mielőbbi előmozdítása érdekében a Kerecsen Munkacsoport négy ambiciózus kísérleti projekt tervet dolgozott ki a következő célokkal:

- Online információs portál létrehozása, a sólyomkórházak, solymászok és sólyombefogók adatközlésének megkönnyítése érdekében a Kerecsensólyom Információs Hálózat keretein belül (megvalósult).
- 100 kerecsensólyom műholdas nyomkövetővel történő jelölése a madarak területhasználatának és vonulásának vizsgálata érdekében.
- 1000 műfészek kihelyezése új fészkelőhelyek kialakítása céljából.
- 1 000 000 közép feszültségű oszlop madárbarát oszlopfjére történő cseréje és átalakítása az áramütés által leginkább veszélyeztetett populációk költő- és telelőterületein.

A SakerGAP hatékony végrehajtása az érdekeltek (nemzetközi egyezmények, kormányzati szervek, természetvédők, solymászok és a helyi közösségek) széles körének aktív támogatásától és nemzetközi, országos, regionális és helyi részvételétől, intézkedéseitől függ. Az összes érdekeltre jelentős szerep hárul a kerecsensólyom világállományának védelme és kezelése szempontjából úgy a költőterületeken, mint a vonulási útvonalakon és telelőhelyeken.

Az Akciótervet és a hozzá kapcsolódó állásfoglalást a Bonni Egyezmény tagállamai 2014. novemberben, 11. Konferenciájukon egyhangúan elfogadták. Meg-

valósításának széles körű elvi támogatása jelentős elismerés, hiszen azt jelzi, hogy sikerült egy egyetértésen alapuló közös fajmegőrzési tervet kidolgozni az ellenérdekeltnek gondolt csoportok bevonásával, a kerecsensólyom hosszú távú védelme érdekében.

A Kerecsensólyom Globális Akcióterv megjelent angol, orosz és arab nyelveken. Az angol verziója elérhető az alábbi linken (2016. január):

http://www.cms.int/sites/default/files/document/COP11_Doc_23_1_5_2_SakerGAP_Enonly.pdf

THE SAKER FALCON *FALCO CHERRUG* GLOBAL ACTION PLAN (SAKERGAP)

The SakerGAP is a ten-year plan (2015-2024), developed by the Saker Falcon Task Force, to reverse over two decades of rapid population declines. Its overall goal is to re-establish a healthy and self-sustaining wild Saker Falcon population throughout its range, and to ensure that any use of the species in traditional falconry is sustainable.

The Objectives of the SakerGap are to:

1. Ensure that the impact of electrocution on the Saker Falcon is reduced significantly; enabling a stable or increasing population trend of the Saker Falcon in key breeding range counties of Central Asia and Europe.
2. Ensure that where trapping and other forms of taking Saker Falcons from the wild are legal, they are controlled, and sustainable, thereby encouraging population growth and eventual stabilization.
3. Ensure that other identified mortality factors (e.g. secondary poisoning and collision with man-made objects and infrastructure) do not have significant impact on Saker Falcon subpopulations.
4. Maintain, restore and expand the range of the Saker Falcon by ensuring suitable breeding and foraging habitats and by reinforcing prey populations.
5. Ensure effective stakeholder involvement in the implementation of SakerGAP within a Saker Falcon Adaptive Management Framework.

Available at (January, 2016):

http://www.cms.int/sites/default/files/document/COP11_Doc_23_1_5_2_SakerGAP_Enonly.pdf

Kerecsensólyom költés mesterséges költőlárában Mongóliában (fotó: Papp Gábor)
Saker Falcon pair breeding in artificial nest site in Mongolia